

Mette Bunting

Tilpasset opplæring - forskning og praksis

CAPELEN DAMM
AKADEMISK

Forord

«Anvendbar kunnskap» og «kunnskapsbasert praksis» er begreper som brukes i sammenheng med undervisning og læring i skolen. Begrepene signaliserer at skolens aktører forventes å utøve sin praksis basert på forskningsbasert kunnskap. Forskingen skal således sammenholdes med de erfaringene lærerne og skolelederne har fra før, og i praksis integreres med den lokale kunnskapen om elevene.

Forskning innenfor feltet tilpasset opplæring blir i denne boka presentert og deretter brakt inn i faglige diskusjoner vedrørende spenningsfeltet mellom skolens ledelse, læreren i klasserommet og elevenes læringsarbeid. I disse diskusjonene søker forfatterne å speile forskning og teori opp mot praksis ved å vise til erfaringer og eksempler, for på den måten å delta i byggingen av en kunnskapsbasert praksis i skolen.

Dette er en vitenskapelig antologi der forskere fra ulike vitenskapelige miljøer har bidratt med sine kunnskaper, slik at tilpasset opplæring belyses fra forskjellige innfallsvinkler. Kapitlene bygger på pågående forskning, vitenskapelige rapporter og/eller doktoravhandlinger.

Boka er anonymt fagfellevurdert, og dette har vært en viktig del av prosessen fram mot det endelige resultatet. Alle bidragsyterne er faglig ansvarlige for sine kapitler, og forfatterne er presentert bakerst i boka. Ved siden av å ha bidratt med et par kapitler, har jeg som redaktør hatt det overordnede ansvaret med å koordinere arbeidet, der jeg har lagt vekt på at boka skal ha en overordnet sammenheng og helhet.

Takk til alle forfatterne som med sin kompetanse, entusiasme, fleksibilitet og faglige innspill har bidratt til et flott sluttprodukt.

Skien, juni 2014

Mette Bunting

Innhold

Forord	5
Kapittel 1	
Innledning	13
<i>Mette Bunting</i>	
Bokas innhold og struktur	15
Bokas forskningsmessige grunnlag	18
Kapittel 2	
Tilpasset opplæring i fellesskapets skole	19
<i>Hallvard Håstein og Sidsel Werner</i>	
Introduksjon	19
Noen aktuelle begreper	20
Prinsippet om tilpasset opplæring	22
Formuleringsarena og realiseringsarena	24
Fra politikk til pedagogikk	27
Noen sentrale verdier	28
Verdiorientert undervisning	30
Planlegging, problemløsning og analyse	33
Planlegging	33
Problemløsning	34
Analyse	35
Tilpasset opplæring handler om elevene	36
Tilpasset opplæring har mange ansikter	41
Variasjon	43
Om skjønn, pedagogisk mot og etikk	48
Klassefellesskapet - et samfunn i miniatyr	50

Kapittel 3	
Alle elever har behov for å bli forstått	56
Tilpasset opplæring sett i et differensiert relasjonsperspektiv	
<i>Torstein Stray og Ingunn E. Stray</i>	
Innledning	56
Lærer-elev relasjonen i tilpasset opplæring	56
Viktige elementer i et differensiert relasjonsperspektiv	59
Sju fortellinger om elever som skaper spesielle utfordringer i lærer- elev relasjonen	64
Når spesielle trekk eller tilbøyeligheter hos eleven utfordrer lærer- elev relasjonen	64
Problematferd som svar på følelsesmessige belastninger	70
Oppsummering	76
Kapittel 4	
Vurdering som skapende læring	81
<i>Christine Watne Kristiansen og Astrid Birgitte Eggen</i>	
Evaluerings og vurdering	82
Summativ og formativ vurdering	84
Vurdering <i>for</i> og <i>som</i> læring	85
Vurdering <i>som</i> læring i et sosiokulturelt perspektiv	89
Kunnskap og læring er grunnleggende sosial	89
Kunnskap og læring er situert	90
Læring er mediert	90
Språket er grunnleggende i læringsprosessen	91
Læring er deltakelse i praksisfellesskap	91
Vurdering og tilpasset opplæring	91
Testsystemer og tilpasset opplæring	95
Konstruktiv kritikk innen formative vurderingsformer	96
Pedagogisk kjennskap og kritikk som kilde til elevers læring og vurdering .	97
Eleven som pedagogikk-kritiker	98
Vurdering som skapende læring	100
Kapittel 5	
Tilrettelegging for elevene som aktører i eget læringsarbeid	103
<i>Margunn Mossige og Mette Bunting</i>	
Innledning	103
Læring og læringsstrategier	105
Selvregulert læring og metakognisjon	106

Undervisning for å fremme eleven som aktør i eget læringsarbeid	109
Før - målretting og bevisstgjøring	110
Underveis - selvinstruksjon og selvobservasjon	111
Etter - refleksjon og reaksjon	114
Alder og selvstendighet	116
Ekspertise og motivasjon	117
Selvdisiplin	119
Hvordan en undervisning for selvregulering er verdiorientert	120
Avslutningsvis	121

Kapittel 6

Eget barn som en del av fellesskapet	123
---	------------

Om tilpasset opplæring og samarbeid mellom hjem og skole

Thomas Nordahl

Utgangspunktet for samarbeid mellom hjem og skole	125
Samarbeid skal dreie seg om barns og unges læring og utvikling	126
Foreldrenes betydning for egne barns læring	127
Forståelse av tilpasset opplæring	128
Utfordringer ved individualisering av undervisning	130
Fellesskapets betydning for elevers læringsutbytte	132

Kapittel 7

Spesialpedagogikk, inkludering og tilpasset opplæring i vanlige

klasser	136
----------------------	------------

Hallvard Håstein og Sidsel Werner

Innledning	136
Skolens utfordringer	137
Faget spesialpedagogikk	138
Begrepsavklaring	139
To perspektiver på spesialpedagogikk	140
Skolens utfordringer og klasselærerens situasjon	141
Elever skolen strever med å hjelpe	142
Arbeid med hele klasser	146
Klasselærers muligheter for assistanse og veiledning	150
Mot en inkluderende spesialpedagogikk	153
Den proaktive vendingen	154
Den iakttakende vendingen	154
Den gutte- og jentepofilerte vendingen	155
Den refleksive vendingen	155

INNHOOLD

Den alminneliggjørende vendingen	156
Innenfor eller utenfor klassen	158
Felleskap og individ	159
Universell utforming og undervisningsformer mange kan ha nytte av .	160
Alle elever	160

Kapittel 8

Tilpasset opplæring for elever med stort akademisk potensial	165
<i>Ella Cosmovici Idsøe</i>	
Definisjon og læringskarakteristika	166
Strategier for tilpasset opplæring for denne elevgruppen	170
Hva hindrer lærere i å tilrettelegge opplæringen for barn med stort akademisk potensial?	174
Forslag til vellykket innføring av differensiert undervisning	175
Konklusjoner	178

Kapittel 9

Flerspråklige elever og tilpasset opplæring	183
<i>Kirsten Palm</i>	
Innledning	183
Flerspråklige elever og skolerresultater	184
Opplæringsloven og elever fra språklige minoriteter	185
Kartlegging av språkferdigheter	187
Andrespråklæring	188
Ulike strategier for tilpasset opplæring av flerspråklige elever	189
Hva vet vi om norske klasserom og flerspråklige elever?	190
Arbeidsmåter i det felles klasserommet - en andrespråkstilnærming	192
Helklassesamtaler	192
Aktiviteter som krever samarbeid og språklig samhandling	194
Arbeid med ordforråd	195
Arbeidsmåter i det felles klasserommet - en tospråklig tilnærming	195
Tilpasset opplæring i det vide perspektivet - helheten i skolen og skolekulturen	197
Avslutning	197

Kapittel 10

Lik utdanning for alle?	201
<i>Mette Bunting</i>	
Gjennomføring av videregående opplæring	202

INNHold

Forskning på videregående opplæring	203
Marginalisering og sosial eksklusjon	206
Skolens utfordring	208
Helhetlig tilpasset opplæring i skolen	210
Avslutning	214
Kapittel 11	
Tilpasset opplæring i skolen som organisasjon	217
<i>Eirik S. Jenssen og Knut Roald</i>	
Hvorfor og hvordan skoler er forskjellige når det gjelder tilpasset opplæring	217
Profesjonsutvikling gjennom arbeidsfellesskap	220
Systemisk tenking - en grunnleggende utfordring i den lærende organisasjonen	224
Lærerteam og lærende møter	226
Tilpasset opplæring i samarbeid med hjemmet	230
Hvordan skal skoler grunngi sine handlingsvalg?	234
Forfatteromtale	241

